

Stančić, H. *Teorijski model postojanog očuvanja autentičnosti elektroničkih informacijskih objekata*. Doktorska disertacija. Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2005. 264 str.

Danas sve veća količina gradiva izvorno nastaje u elektroničkom obliku, čiju je autentičnost teško očuvati zbog vrlo čestih promjena računalno-programskih uvjeta. To je ponukalo Hrvoja Stančića, izvanrednog profesora na Odsjeku za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, da u svojoj doktorskoj disertaciji istraži i analizira problematiku očuvanja elektroničkih informacijskih podataka i njihove autentičnosti na dulji vremenski rok u informacijsko-dokumentacijskim objektima koji mogu imati mandat čuvanja elektroničkoga gradiva.

Disertacija se sastoji od sljedećih poglavlja i cjelina: Sadržaj (1-4), Uvod (5-18), Referentni model OASIS (19-63), Metode očuvanja zapisa u elektroničkoj okolini (64-105), Specifičnosti elektroničkih zapisa (106-112), Pristup razvoju sustava za postojano očuvanje autentičnosti elektroničkih informacijskih objekata (113-191), Rezultati i komparativna analiza istraživanja primjene teorijskih postupaka očuvanja elektroničkih informacijskih objekata na dulji vremenski rok (192-214), Zaključak (215-221), Popis slika, tablica i grafikona (222-223), Prilozi: Anketni upitnik (224-241), Prilog informatičkoj terminologiji (242-246), Popis važnijih institucija, projekata i udruga (247-252); Popis literature (253-259), Sažetak (260-261), Summary (262-263), Životopis (264).

U prvoj cjelini *Referentni model OASIS*, analizira se referentni model otvorenog arhivskog informacijskog sustava (engl. *Open Archival Information System - OASIS*), koji je razvijen 1999. godine pri američkoj agenciji NASA. Autor navodi šest osnovnih zadataka OASIS arhiva, od preuzimanja odgovarajućih podataka, do procedure osiguranja očuvanja i dostupnosti tih podataka. U drugom dijelu detaljno je objašnjena njegova struktura koja se sastoji od informacijskog modela, modela transformacije informacijskih paketa te funkcionalnog modela. U posljednjem dijelu navedene su moguće varijante međusobnog povezivanja dvaju ili više elektroničkih arhiva izrađenih prema OASIS referentnom modelu, te objašnjene mogućnosti poboljšanja određenih segmenata samog OASIS modela.

Metode očuvanja zapisa u elektroničkoj okolini navode se u istoimenoj, drugoj cjelini. Riječ je o sljedećim analiziranim metodama koje digitalni arhiv može koristiti: metoda očuvanja originalne tehnologije; metode za prikaz očuvanih zapisa u novoj okolini - programabilni čipovi, emulacija, program za prikaz; metode apstrakcije osobina i funkcija očuvanih zapisa - virtualni stroj, univerzalno virtualno računalo; metode migracije - migracija verzije zapisa, standardizacija formata, prijevod po principu kamena iz Rosette, konverzacija prema tipu objekta, format za razmjenu objekata (XML oznake); metoda generičkog opisa svojstava - postojani arhivi; te na posljetku metoda obnavljanja podataka.

Specifičnosti elektroničkih zapisa naslov je opsegom najmanje, treće cjeline. Autor dosadašnju definiciju zapisa nastoji osuvremeniti kako bi joj naglasio neovisnost o formatu odnosno trenutnoj tehnologiji. Potom razlaže i objašnjava strukturu elektroničkog zapisa, te ukazuje na određene karakteristike zapisa koji moraju biti dugoročno očuvani. Na taj način zapis zadržava svoju autentičnost, pouzdanost, integritet i upotrebljivost.

Pristup razvoju sustava za postojano očuvanje autentičnosti elektroničkih informacijskih objekata središnji je dio disertacije, podijeljen na ukupno šest poglavlja. Prema autoru, jedino sustavi koje podrazumijevamo pod nazivom sustav za upravljanje elektroničkim zapisima, repozitorij, digitalna knjižnica i digitalni arhiv sposobni su očuvati elektroničke objekte na dulji vremenski rok. Prema razini organizacije i provedbe postupka očuvanja, institucije su podijeljene u pet osnovnih skupina, a potom su analizirane prema trima osnovnim faktorima - organizacijskoj infrastrukturi, tehnološkoj infrastrukturi i resursima. Zatim se u nastavku konkretizira postupak vrednovanja i odabira najprikladnije metode očuvanja. Analizirajući pretpostavke za autentičnost, autor zatim objašnjava pristup postojanom očuvanju autentičnosti, a nakon toga postupke za dokazivanje autentičnosti. Upotreba elektroničkih potpisa i postojanih identifikatora za Stančića je od neupitne važnosti, jer oni služe kao potpora očuvanju autentičnosti. U završnom dijelu cjeline navode se oblici certifikacije, objašnjava način razvoja i organizacije postupaka certifikacije te korake samog procesa. Autor zaključuje kako se tek uspostavljanjem certifikacijskog sustava može stvoriti atmosfera povjerenja u institucije koje provode postupke očuvanja elektroničkoga gradiva, ali i osigurati primjena kvalitetnih metoda očuvanja usklađenih s međunarodno priznatim standardima.

U posljednjoj cjelini *Rezultati i komparativna analiza istraživanja primjene teorijskih postupaka očuvanja elektroničkih informacijskih objekata na dulji vremenski rok*, iznose se rezultati istoimene komparativne analize u institucijama u Hrvatskoj i izvan Hrvatske. Autor je usporedio rezultate svog istraživanja s onima Cloonan i Sanett iz 2000.¹ Od njih je djelomično preuzeo i upitnik koji je dodatno proširio i izmijenio. Usporedna istraživanja pokazala su kako su anketirane institucije svjesne potrebe razlikovanja postupka očuvanja klasičnog od elektroničkoga gradiva, te da su što se tiče provođenja očuvanja uglavnom usredotočene na tehničke postupke. Stančićevo istraživanje pokazuje kako je u međuvremenu, od istraživanja Cloonan i Sanett 2000. godine, došlo do određenog napretka, odnosno da se broj institucija koje nemaju razvijenu politiku očuvanja niti ju razvijaju, prepolovio.

Radoslav Zaradić

Lajnert, S. ***Arhivistički prikaz sustava bankovno-novčarskih institucija u Hrvatskoj do likvidacije privatnih kreditnih poduzeća (1846.-1949.)***. Doktorska disertacija. Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2008. 483. str. + Prilozi

Vrijednu arhivističku bazu podataka o većini novčarskih institucija koje su djelovale na području Hrvatske u razdoblju od druge polovice 19. st. do 1949. godine izradio je Siniša Lajnert, viši arhivist u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu. Ujedno mu je to bila tema doktorske disertacije, koju je autor uspješno obranio 2008. godine pod mentorstvom prof. dr. sc. Damira Borasa, te komentorstvom dr. sc. Stjepana Čosića.

Prvo poglavlje *Sustav bankovno-novčarskih institucija u Hrvatskoj u doba Habsburške Monarhije (1846.-1918.)* (24-145) sastoji se od osam potpoglavlja. U pr-

¹ Vidi više: Cloonan, Michèle V. i Sanett, Shelby, „Preservation Strategie for Electronic Records: Where We Are Now - Obliquity and Squint?“, *The American Archivist* god. 65, br. 1, proljeće/ljeto 2002, 70-106.